

Jedna madona bliza Jacobellu del Fiore

1 Bogorodica s djetetom — Zadar, privatni posjed

U posjedu jedne zadarske obitelji nalazi se od starine zanimljiva slika na drvu vel. 60,5 × 96,5 cm, koja predstavlja poprsje Bogorodice s malim Kristom na rukama. Bila je premazana i potamnijela, a na glavama Bogorodice i Krista bile su prikucane srebrne krune. Nedavno je restaurirana u Restauratorskom ateljeu Instituta JAZU u Zadru. Pristupivši poslu i primijenivši moderna sredstva za ispitivanje (rendgen, ultravioletnu lampu) restaurator I. Tomljanović je ustanovio da slika ima više premaza, koji su izvedeni istom tehnikom kao i originalni sloj (temperom) i da nije na svim dijelovima podjednako premazana. Uklonjen je najprije grubi premaz pozadine i pod njim se pojavio crveni fond na kojem je u lijevom donjem uglu naslikan mali klečeći lik redovnice donatorke slike, a lijevo i desno od Bogorodičine glave dva plava medaljona s uobičajenim siglami MP OV napisanim bijelom bojom. Rendgenski snimci su pokazali da se ispod ovog fonda nalazi još stariji slikani sloj sa siglami i pod likom redovnice drugi donatorski lik drukčije fizionomije. Kako nije si-

2 Bogorodica s djetetom (detalj) Zadar, privatni posjed

gurno u kolikoj je mjeri taj sloj sačuvan, restaurator ga nije otkrivao da ne uništi vrlo stari portret redovnice.

Likove Bogorodice i Krista očistio je do originalnog sloja. Uklonio je grublji premaz tamnoplave boje s Bogorodičina maforiona, crveni premaz Kristova plašta i zeleni premaz Kristove tunike. Isto tako i premaz sa svetačkih lica. Ti su slojevi po izjavi restauratora bili noviji od premaza s portretom redovnice i siglami. Nakon što su očišćeni, slika nam pokazuje slijedeće boje: Bogorodičin maforion je sivoplav, Kristova tunika tamno purpurna, a plašt crveno ciklamne boje. Osvijetljeni dijelovi plašta su svijetlo slikani, gotovo bijeli, a sjene intenzivno crvene. Inkarnat obaju likova je svijetlo oker boje. Haljina redovnice je siva. Boje su zemljane pa je kolorit cijele slike dosta prigušen.

Slika danas nema onaj izgled koji je imala kad ju je slikar završio. Nedostaju zadnje lazure, koje su se davno oštetile i zbog čega je slika i bila premazana. No upravo bez tih zadnjih nanosa boje koji obično i umrtve slikarev potez, slika nam otkriva jasno karakter samog slikara, njegove sposobnosti i njegovu tehniku. Stav Bogorodice i Djeteta dosta je prirodan. Mali Krist sjedi na dlanu desne Bogorodičine ruke, a nogama se upire u prste njezine lijeve ruke. Lice je približio njezinom licu, a desnu ruku pružio da je zagrlji. Dakle tradicionalno »Umiljenje« dano je slobodnije što upućuje na to da je slika vremenski i stilski znatno odmakla. To potvrđuje crtež. Treća dimenzija se osjeća. Figure se

jako odvajaju od pozadine. Proporcije su im prirodne. Nabori Bogorodičina maforiona bogati su i gotičkih osobina. Takve konstatacije me navode da sliku datiram u ranije XV stoljeće. Upadaju u oči karakteristične fizionomije koliko Bogorodice toliko Krista. Odugo lice, markantan nos Bogorodice, te šiljat nos i brada, istaknuti obrazi i debela gornja usnica malog Krista. Nijanse u modeliranju nabora također upućuju na određeniju slikarsku maniru.

Po tim toliko očitim karakteristikama pokušao sam tragati za majstorom i zaustavio sam se na slici »Raj« (zapravo »Krunjenje Marije«) Jacobella del Fiore u venecijanskoj Akademiji.¹ Fizionomija malog Krista na našoj slici identična je fizionomijama raznih mlađih svetaca i anđela na toj kompoziciji. Modelacija nabora također. Fizionomija Bogorodice srodna je fizionomiji alegorijskog lika Pravde² i Bogorodici milosrđa³ u istoj galeriji, pa i drugim Jacobellovim Bogorodicama. Na tim Bogorodicama, mislim na onu u Museo Correr u Veneciji,⁴ onu u Trstu⁵ i Madonnu Berenson,⁶ mali Krist

¹ L. Testi, *Storia della pittura veneziana*, parte prima, Bergamo 1909, 405, 407; L. Coletti, *Pittura veneta del Quattrocento*, Novara 1953, 16. Na žalost na tim reprodukcijama ne vide se detalji svetačkih likova.

² Testi, o. c., 399.

³ Coletti, 15.

3 Bogorodica s djetetom (detalj Donatorke — Zadar, privatni posjed

je prikazan kao sasvim malo dijete tako da se njegova fizionomija razlikuje od fizionomije Krista na našoj slici. Tu je Krist prikazan kao odraslije dijete i, kako sam iznio, njegova je fizionomija bila odlučujući element da dovedem sliku u vezu s Jacobellovim opusom.

Jacobello del Fiore, mletački slikar čije djelovanje možemo pratiti od god. 1401. do smrti 1439.⁷ dosta je značajna ličnost. Postavlja se između slikara Nicole di Pietra i Giambona. Dok u svojim mladenačkim radovima očituje vezu s bolonjskim slikarstvom kraja XIV st., u zrelim je radovima sasvim pod dojmom internacionalne dvorske gotike, te u svoje slike upleće plastične gotičke dekoracije i gomila vijuge gotičkih nabora. U

tome nije vješt koliko Giambono i, strogo uzevši, granice njegovog slikarskog dometa nisu široke.⁸

Naša slika nema spomenutih bogatih gotičkih elemenata. Nema ni zlatne pozadine. Rađena je za skromnijeg naručioca. No po karakteristikama crteža trebalo bi je ubrojiti u kasniji Jacobellov opus.

Zbunjuje jedino rani premaz pozadine sa siglama i portretom redovnice. Taj se portret ne odvaja od Jacobellove manire i bez sumnje je nastao malo poslije nego što je slika završena. Vjerojatno je slika bila naslikana za drugog naručioca, pa je naknadno pozadina obnovljena s izmijenjenim portretom. To je mogao izvršiti ili sam majstor ili netko od suradnika u radionici.

⁴ *Testi*, 401; *Coletti*, 17.

⁵ *Coletti*, 12.

⁶ *Ibidem*.

⁷ *Testi*, o. c., 420.

⁸ *Coletti*, o. c., X—XII.

4 Bogorodica s djetetom (za vrijeme čišćenja) — Zadar, privatni posjed

Riassunto

UNA MADONNA, OPERA DI JACOBELLO DEL FIORE?

L'autore pubblica un quadro su tavola rappresentante la Madonna col Bambino e la donatrice — una monaca. Il quadro era ridipinto e danneggiato dal tempo. Un intervento di specialisti ripristinò tempo fa la maggior parte delle sue caratteristiche originali. Analizzate tali caratteristiche, specialmente la fisio-

nomia del Bambino, e il trattamento del drappeggio, l'autore propone l'ipotesi che si tratti di un'opera di Jacobello del Fiore. E da notarsi che il ritratto della monaca e le sigle MP OV fanno parte di una antichissima ridipintura attribuibile probabilmente al pittore stesso. Sotto il ritratto si trova un altro di fisionomia diversa.